

De vliegende start van Bloeiend Bedrijf

De belangrijkste akkerbouwgewassen worden alweer geoogst, daarmee nadert het eerste veldseizoen van Bloeiend Bedrijf haar einde. De 300 aangesloten agrarische ondernemers hebben dit jaar bijna 600 kilometer akkerranden aangelegd met kruiden en grassen

die nuttige biodiversiteit stimuleren.

In deze tweede nieuwsbrief van Bloeiend Bedrijf vatten wij het eerste veldseizoen samen, een seizoen met veel nieuwe indrukken en een goed gevoel over het samenwerkingsverband. Veel leesplezier!

Opkomst van de randen

Het algemene beeld van de randen in 2011 is wel dat ze prachtig kunnen bloeien! De diversiteit was ook enorm: geen akkerrand zag er hetzelfde uit als een ander, ondanks dat er in heel Nederland maar met 4 verschillende zaadmengsels is gewerkt. De manier van aanleg en beheer heeft een mooi beeld gegeven van het inzetbare vakmanschap, waar de ondernemers trots op mogen zijn! Dat gaan we aan de hand van de akkerrandverslagen later dit jaar verder in beeld brengen en evalueren.

De mengsels zullen er in 2012 anders uit gaan zien. Daar gaan de aangesloten

deelnemers zich tijdens najaarsbijeenkomsten over buigen. Zo zal er in sommige mengsels minder Phacelia in gaan zitten en wat meer composieten als Gele ganzenbloem en Chrysant. Komende herfst en winter zal het Louis Bolk Instituut de kiemplant-stadia van enkele algemene akkerrand-kruiden in beeld brengen voor herkenningmateriaal.

Bekijk hier de voortdurend aangevulde akkerrandverslagen:

➔ www.bloeiendbedrijf.nl/akkerranden-op-de-kaart

Bloeiend Bedrijf is: 300 landbouwondernemingen en 17 Agrarische Natuurverenigingen, landelijk ondersteund door Veelzijdig Boerenland, het Louis Bolk Instituut, BoerenNatuur en De Natuurweide.

Bloeiend Bedrijf wordt vanaf maart 2011 drie jaar gefinancierd door het Ministerie van Economische zaken, Landbouw & Innovatie en het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling. Meer info:

➔ www.bloeiendbedrijf.nl

Oproep: nieuwe deelnemers zijn welkom!

In het volgende teeltseizoen kunnen nog akkerbouwers aansluiten. Doet u, uw ANV of akkerbouw studiegroep nog niet mee? U kunt zich ook met groepen van 10-15 ondernemers aanmelden. Dan maakt u optimaal gebruik van de uitwisseling van kennis en ervaring vanuit samenwerking in groepen. Met name in Zeeland, Zuid Holland, Brabant en Limburg is er nog ruimte om mee te doen. Meer info:

➔ dirks@veelzijdigboerenland.nl
➔ m.bos@louisbolk.nl

Gewasinspecties

Gedurende het veldseizoen zijn er bijna 40 studiebijeenkomsten over "gewasinspecties" geweest die door bijna alle deelnemers en andere geïnteresseerden zijn gevolgd. Centraal stond de beoordeling van de akkerranden en het hoofdgewas: is er plaagdruk en helpen nuttige insecten in de beheersing van plagen? Belangrijk in de beoordeling zijn "schadedrempels". Bijvoorbeeld: in granen mogen in de afrijpingsfase 7 op de 10 halmen luizen bevatten, zonder dat dat de opbrengst beïnvloedt. De beleving van schadedrempels hangen natuurlijk ook af van persoonlijke risicobeleving, die sterk tussen deelnemers verschilt. Tijdens de studiebijeenkomsten kwamen discussies daarover al goed op gang, een belangrijke

kwaliteit van het samenwerkingsverband! Er moest in veel gevallen nog flink wat kennis bijgespijkerd worden. Aan de hand van insectenvalletjes van het Louis Bolk Instituut en aan de hand van wat we in het hoofdgewas zagen werden de nuttige insecten gezien en besproken. De hoeveelheid rondkruipende en rondvliegende insecten was telkens weer ontzagwekkend, en dat maakte de natuurliefhebber in de deelnemers wakker. Het akker-ecosysteem is een prachtig voedselweb van nuttige beestjes die de schadelijk opeten, en op hun beurt voedsel zijn voor akkervogels.

Meer informatie over gewasinspecties:

➔ www.bloeiendbedrijf.nl/akkerranden

Te zien op uw akker

Gaasvliegen: Als volwassene vliegen komen ze op bloemen af (**links**), waarna ze hun typische eitjes op steeltjes (**midden**) in een luisdragend gewas leggen. Hun larven (**rechts**) heten 'bladluisleeuwen' en zijn met hun grote kaken echte bladluisrovertjes

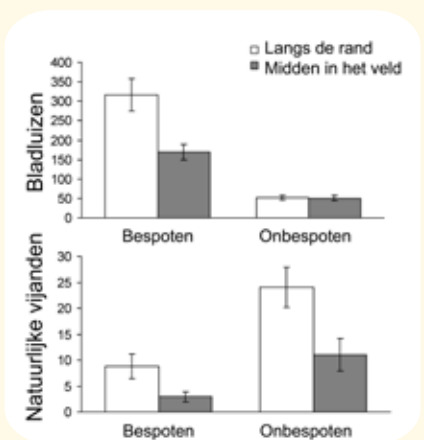

Zweefvliegen: De volwassen vliegen komen op bloemen af (**links**), de meeste algemene soorten leggen hun eitjes bij bladluizen waarna de zweefvlieg-larven (**midden**) de bladluizen te lijf gaan. Het bewijs dat het werkt zijn de vele goed herkenbare druppelvormige zweefvlieg-popjes (**rechts**)

Nieuws uit onderzoek: averechts effect preventieve luizenbestrijding

Het gebruik van insecticiden tegen luizen heeft op de lange termijn averechts effect, blijkt uit Duits onderzoek dat maart j.l. is gepubliceerd in een wetenschappelijk tijdschrift. Jochen Krauss en collega's van de Würzburg Universiteit vonden op 15 met Karate of Pirimor bespoten graanakkers veel meer bladluizen, en veel minder natuurlijke vijanden (lieveheersbeestjes, gaasvlieg-larven en zweefvlieg-larven). Dit bevestigt dat wat sommige deelnemers van BloeiendBedrijf ook al ervaren hebben: als al vroeg preventief gespoten wordt, gebeurt het vaker dat je terug moet komen dan wanneer je niet preventief tegen luizen spuit.

Jochen Krauss geeft twee verklaringen voor dit effect: natuurlijke vijanden ontwikkelen zich niet op akkers die periodiek geheel vrij zijn van luizen, of natuurlijke vijanden zijn veel gevoeliger voor insecticiden waardoor ze minder snel terugkomen dan luizen.

De luizendruk en de aantallen natuurlijke vijanden in bespoten en onbespoten graanakkers (aantallen per 100 graanhalmen). Bron: Krauss et al. 2011 PLoS ONE 6:1-9

Nuttige insecten: natuurlijke vijanden

Tijdens de bijeenkomsten in de akkerranden zijn we ontzettend veel natuurlijke vijanden van landbouwplagen tegengekomen. Volwassen gaasvliegen en zweefvliegen hebben we vooral op bloemen en in vangschalen gezien. Hun larven, eitjes en poppen hebben we gezien in aardappel, suikerbieten en granen waar de larven bladluizen wegvreten. Sluipwespen hebben we herkend aan de hand van de bladluismummy's: de opgezwollen, geparasiteerde bladluizen. Loopkevers hebben we in bodemvalletjes gezien en levend tussen grondkluitjes. Op enkele percelen hebben we ook de grote Schallebijters gevonden. De naam "Schallebijter" is een verbastering van het franse woord voor mestkevers. Ondanks dat het geen mestkevers zijn is de naam blijven hangen vanwege de krachtige ka-

ken waarmee ze hun prooi kapotbijten, en zelfs door huisjes van slakken kunnen komen.

Een Kettingschallebijter (*Carabus granularis*) in de rand van Dhr. Boonman te Midwolda.

Gewasbescherming: minder of anders bespuiten

Dat wat er tijdens gewasinspecties wordt gezien kan gebruikt worden om de gewasbescherming aan te passen. Een belangrijke winst is om het preventieve gebruik van insecticiden te vervangen door "eerst kijken, dan doen". Bovendien hebben niet alle insecticiden hetzelfde effect te hebben: sommige doden ook alle natuurlijke vijanden en bestuivende insecten, terwijl andere heel specifiek de plagen aanpakken en de nuttige insecten laten leven.

De aanpassingen zijn uiteindelijk het belangrijkste doel van de randen: wat meer de natuur haar gang laten gaan, ten gun-

ste van de agrarische bedrijfsvoering. Elke besparing bij gelijkblijvende opbrengst betekent nou eenmaal een hoger saldo! De creativiteit en kunde van de aangesloten ondernemers is groot, de gewasbescherming wordt op veel verschillende manieren aangepast, zodanig dat het bij de eigen bedrijfsvoering past. Zoals:

- Geen insecticiden gebruiken in de eerste spuitbreedte langs de akkerrand.
- Het spuiten met insecticiden uitstellen.
- Een insecticide kiezen die minder dodelijk is voor nuttige insecten.
- Het spuiten met insecticiden achterwege laten.

Staat uw akkerrand al op de kaart?

Bent u deelnemer? Zet dan uw akkerrand in het zonnetje op het internet. Inmiddels staan er al heel wat ervaringen van deelnemers met foto's van hun akkerranden, maar nog lang niet allemaal. U kunt zelf inloggen en uw "bedrijfsprofiel" met foto's verrijken, of de foto's er via uw contactpersoon of Merijn Bos (m.bos@louisbolk.nl) op laten zetten.

➔ www.bloeiendbedrijf.nl/akkerranden-op-de-kaart

Onkruidruk

Helaas was in sommige akkerranden de opkomst van ongewenste kruiden ook erg goed. Door de lage zaaidichtheid kunnen lichtkiemers als Melganzevoet ("Melde") en Perzikkruid makkelijk tegen de ingezaaide kruiden concurreren. En als die onkruiden kans krijgen zaad te zetten, kan het het volgende jaar nog erger worden; Melde en Perzikkruid produceren tot 100.000den zaden per plant!

Tegen dit soort lichtkiemers is een vals zaai-bed effectief: laat eerst de onkruiden ongeveer 10 dagen kiemen, schoffel of eg ze weg en zaai daarna het randen-

mengsel in. Het randenmengsel mag niet te diep ingerold worden (minder dan 2 centimeter diep) omdat de meeste soorten ook echte lichtkiemers zijn.

Tijdens de bijeenkomsten is onkruidbeheersing altijd een belangrijk onderwerp. Niet alle deelnemers hebben evenveel problemen en kunnen dus veel opsteken door kennisuitwisseling. Aan het eind van elk jaar leggen we bovendien de verslagen van alle aangesloten ondernemers naast elkaar als basis voor discussie over de aspecten van het randenbeheer die opkomst verbeteren.

De administratie: een flinke uitdaging

De grote hoeveelheid betrokken ondernemers, organisaties en activiteiten vergt een gedegen aanpak van de administratie. Een efficiënte administratie is een wezenlijke ambitie van Bloeiend Bedrijf. De verantwoording van al het werk wordt immers centraal uitgevoerd, en niet vanuit elk aangesloten bedrijf.

Vanuit de landelijke begeleiding en de agrarische natuurverenigingen worden de deelnemers bovendien geholpen bij het factureren, het controleren van ingediende declaraties en het invoeren ervan in het centrale systeem. Veelzijdig

Boerenland is het centrale aanspreekpunt voor Dienst Regelingen, waardoor de communicatielijntjes kort blijven.

Deze aanpak voorkomt een hoop rompslomp. Niet iedereen hoeft afzonderlijk verantwoording af te leggen richting de financier, en dat betekent minimale administratie voor de aangesloten bedrijven. Daarnaast leidt deze werkwijze tot lagere overheadkosten voor zowel de bedrijven als de overheid. Het is een hele onderneming, maar alles staat nu goed op de rails!

Symposium FAB2

Deelnemers van Bloeiend Bedrijf zijn van harte uitgenodigd voor het symposium "FAB2 werkt!" voor agrarische ondernemers, adviseurs en beleidsmedewerkers. De resultaten van 4 jaar onderzoek naar nuttige biodiversiteit worden gepresenteerd middels interactieve presentaties en workshops. Met verder bijdragen van onder andere Hans Alders (voorzitter Taskforce Biodiversiteit).

Wanneer: dinsdag 13 december 2011 van 10 tot 16.30 uur

Waar: Hofstede de Beesde, Bunnik

Meer informatie: www.spade.nl

Aanmelden kan alvast bij

m.bos@louisbolk.nl

De volgende nieuwsbrief staat gepland voor januari 2012. Heeft u ideeën of andere bijdragen voor de volgende nieuwsbrief? Laat het ons gerust weten!

Contact:

Dr. Merijn Bos, Louis Bolk Instituut
Hoofdstraat 24, 3972 LA Driebergen
t: 0343-523860 / m.bos@louisbolk.nl

Ir. Dave Dirks, Veelzijdig Boerenland
Richard Holkade 22, 2033 PZ Haarlem
t: 06-41132609 / dirks@veelzijdigboerenland.nl

Fotografie:

Anna de Weerd, Henk Tiesinga, Kees van Veluw en Merijn Bos. Genomen in de akkerranden van: Boonman te Midwolda, van Dongen te Biddinghuizen, Oosterhuis te St. Annen, Sterenborg te Onstwedde, Noordam te Woubrugge, Bosker te Westerlee, Noordermeer te Zwartewaal, Manning te Mussel, van der Zee te Herwijnen en Everts te Drieberg.

Layout: www.fingerprint.nl

www.bloeiendbedrijf.nl